انجنیر عبدالصبور ساپی ۱۶/۰۵/۲۰۱۸

یوقدم یو آواز انقلاب انقلاب
(لمړی برخه)

ظلم ناروا او تېرى چي ترحده واوړي بیا دمرګ او ژوند ترمنځ واټن لنډشي دا ذهنیت د دې سبب کېږي چي صبر او زغم خپل مفهوم له لاسه ورکړي او له ظالمه د کسات اخیستولاروچارو لټونته معطوف شي او د ځان ژغورولو لپاره د هرې ممکنه لارې په لټه کې شي ترڅو خپل غچ له غلیمه ترلاسه کړي، چي همدا کار د دهٔ حق بللکېږي او حق هغه څیز دی چي انسان یا دحقوقی لارو چارو او یائي د مټ په زور تر لاسه کولی شي، په اصل کې حق توان، قدرت، اختیار، او تسلط دی، حق د حق د خاوند هغه قدرت، توان او امتیازدی چي نور کسان ئي نلري یعنی کوم امتیاز او ګټه چي د حق په خاوند پورې اړه لري باید د نورو کسانو له خوا د هغه د امتیاز، د هغه د حقونو دهغه د مال چه په ده پورې اړه لري احترام او رعایت وشي او په هغه باندې له تېري څخه ډډه وکړي، آلمانی حقوق پوه « وینشیلد» وایي چي حق یواځي په غوښتلو لاس ته نه راځي او یا په بل عبارت حق صرفاً د غوښتلو په معنا ندی بلکي دحق اصلي مفهوم د حق د تأمین قدرت او توان دی داسي قدرت او توان چي دحق خاوند ته د حق د تصرف او لاس ته راوړلو ځواک بخښي ترهغو چي دحق خاوند دخپل حق د تصرف اوترلاسه کولو واک او قدرت ونلري نشي کولی د خپل حق څخه د خپل ځان په ګټه استفاده وکړي او یا ئي د خپل ځان لپاره په خپله خوښه استعمال کړي، په حقیقت کې ویلی شو چي د یو چا حقوق هغه وخت په عمل کې تحقق موندلی شي چي:

- ۱- دحق خاوند د خپل حق دلاس ته راوړلو قدرت اوتوان ولري.
- ۲-دغه قدرت او توان وکولای شي دحق خاوند ته د خپل حق د تصرفی امکانات برابر کړی.
- ۳- دحق خاوند وکولای شي د خپل حق څخه بېله کومي وېرې استفاده وکړي او پخپله خوښه ئي استعمال کړی شي.

دحقوق پوهانو د نړی د سترو فیلسوفانو د نظر سره سم حق داسي تعریفولی شو«حقوق د حق مجموعه او د هغو ګُلي او الزامي قواعدو ټولګه ده چي د نظم د ایجاد او د عدالت د استقرار په خاطر په ټولنیز ژوند حکومت کوي او د هغې اجرا د دولت له خوا تضمینېږي» په پورتني تعریف کې څلور اساسي عناصر ترسترګو کېږي دغه څلورګوني عناصر د حقوقو د تعریف جوهر جوړوي چي د کلیت، الزام، د اجراضمانت اوقلمرو څخه عبارت دي، اوس که په یوه ټولنه کې دولت ظالم وي او د وګړو حقونه تر پښو لاندي کوي او د عدالت په تأمین او اجرا کې دو ګونی چلند وکړي، وګړي دا حق لري چي د خپل حق د غوښتلو لپاره لاس پکارشي مګر په داسي حالاتو کې بیا حق په منفرد ډول نشي تر لاسه کېدی نو لازمه ده چي یووالی او همغږي رامنځ ته شي، یو موټی یو آوازوچت شي او دا همغږي د هغه قوتو لخوا چي دې غږ سره هم نظره دي ملاتړ او حمایه شي نو خامخا به بریا ته رسي.

کله چي انګلیسانو د ډیورنډ معاهده لاسلیک کړه نو د انګلیس اقتدار د ډیورنډ د آغاړي په پښتنو سیمو زیات شو، د ۱۸۹۵ز کال کي ملاکنډ ایجنسي او په ۱۸۹۶ز کال کې د وانه او توچي ایجنسي ګاني جوړې او اداره ئي د پنجاب حکومت ته حواله شوه، سم د لاسه انګلیسانو د کارنیزیونو، مانیو، سرکونو، فوزي استحکاماتو جوړول او د ډیورنډ د کرښي په نښه کولو پیل وکړ، پښتنو چي ځان د دې غاړې ورونونه جدا ولیدل نو ببرته د یوځای کېدو په هیله په ۱۸۹۷ز کال کي په قیام لاس پورې کړ او د «سمانا» «خیبر» او«شبقدر» کارنیزیونه د پاڅونکو ترحملو لاندې راغلل او دا حالات تر۱۸۹۸ز کال پورې دوام وکړ، امیر عبدالرحمان خان چي د معاهدی ترتاثیرلاندي تللی و نو له دې پاڅونکوسره ئي ونشوه چي مرسته وکړي نو ځکه پاڅون ناکام شو.

کله چي د بریطانوي هند وایسرا «لارد کرزن» وټاکال شو د ۱۹۰۱زکال کي د هزاره او څلورد سند سیند لوېدیزې غاړې پښتانه چي پېښور، کوهاټ، بنو او د اسماعیل خان دېره وه له پنجابه جلا او پنځه قبایلی سیمو ایجنسی ئي د شمال غربی صوبې په نوم سره یوځای کړې کله چي په ۱۹۵۵زکال کي پاکستان جوړشو صوبه سرحد ئي پاکستان

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزي بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکي په خیر و لولئ

سره مدغم کړ، «لارد» له نظره دصوبه سرحد جوړول او هغه په پاکستان کې مدغمول د دې لپاره وکړل چې له یوخوا د افغانستان د زړه نه جدا شوې ټوټې ته د پاکستان د خاورې په حیث قانوني بڼه ورکړي او د بلې خوا د بریطانوي هندي امپراطوري ستنې مسبوطې کړي٠
انګلیسانو ټول کوښښ دا وه چې د هند مسلمانان او پښتانه مسلمانان له علم و تعلیم و تمدن نه لرې وساتي د پښتنو په سیموکې بې له دیني مدرسو بله هېڅ تعلمي، اقتصادي، تخنیکي اوپراختیایی کومه پروژه عملي نشوه او همدا سیاست ورسته له انګریزه پاکستان هم وساتله چې د پښتنو په ژوندکې سترې بدبختۍ منځته راوړې، پنجاب په دې هم بسیا ونکړه پښتانهٔ د ترهګرو په نامهٔ زنداني کوي، وژني او تریتم کوي ئې، ځکه غواړي چې له یوې خوا د پښتنو غرور او وطنپالنې حس وځپي او له بلې خوا خپل تسلط په قبایلي او پښتنوسیمو ټینګ کړي، چېرته چې فقرفلاکت، وراني او ویجاړې دي هغه په پښتنو او بلوڅوسیموکې شتون لري چېرته چې پوهنتونونه، فابریکې صنعت، اقتصاد او تکنالوژي ده هغه په سند وپنجاب پورې تعلق نیسي٠

ځوانان مو قتل کیږي کورونونه مو ورانېږي پښتون پکې غرقیږي
دا څنګه آزادي ده !!؟؟

دا هغه غږ دی چې نن غیرتي پښتنوځوانانو وچت کړی ده **د دې غږ ملګرتیا د هر پښتون ملي او ایماني دنده جوړېږي، که پښتانه لاهم د زماني قهر ته چې له زمان نه ببرته پاتي او د پنجاب جبر ته چې د بې اتفاقي، ظلم او ستم سپیره ئې ورکړې ده، پټه خوله او غلي پاتېکیږي په یقین چې د پښتنو وجودی شتون به د یو باطور ملت په حیث د پنجاب په منګولو د انقراض په لور لاړشي،** دا څه د ټوکو او مسخرو خبرنده دا یوستر عینی حقیقت ده چې د کالو کالو را پدېخوا پښتانهٔ پکې بنکیل دي فقد باید خپل سترګې خلاصې کړي اول ځانته بیا ماحولته او بیا جهانته په رڼو سترګو وګوري خپل حالات وڅېړي او د پنجاب د کړنو انداز واخلي هلته ده چې بیا د حق اخیستلو لپاره یوه لار د اتفاق او پاڅون ده او بس، نو ځکه غوره ګڼم چې په لنډه توګه نورو غورځنګو او انقلابو ته یوه لنډه کتنه ولرم خو ترهر څه ړاندی د پښتنو د عدم تشدد مبارزو ته یوه کتنه :

د فخرافغان پاچاخان د عدم تشدد پالیسي مقصد او آغیز:
له نن څخه اتیا کاله مخکې د خان عبدالغفارخان په مشرۍ د بې وسلې پوځ زرګونه غړي په پېښورکې راټول شول او د برتانوي استعمار پرضد یې لاریون وکړ. برتانوي پوځیانو پردې غونډه ډزې وکړې خو امن خوښوونکو پښتنو د ډزو باران ته خپلې سینې ونیوې، او په دې ډول پاچاخان له ګاندي او د عدم تشدد د فلسفې له اصولو سره خپله ژمنه په عمل کې ثابته کړه. دا د خان عبدالغفارخان، په مشرۍ د عدم تشدد د پوځ د فعالیت پیل و.

له ۱۸۹۰ز کال څخه تر ۱۹۸۷ز کاله چې د باچاخان د ژوند کلونه دي په افغانستان، سیمه او نړۍ کې مهم ټولنیز او سیاسی حوادث پېښ شول. د مثال په ډول په ۱۹۱٤زکال کې لومړۍ نړیواله جګړه پیل شوه، په ۱۹۱۹زکال کې افغانانو له برتانوي استعمار څخه خپلواکي واخیسته، په ۱۹٤۰ کې دوهمه نړیواله جګړه پیل شوه، په ۱۹٤۷ کې د هند استقلال تر لاسه شو او په **همدی کال کې د سرطان دانه پاکستان هم جوړ شو.**

د لومړۍ نړیوالې جګړې د پیل پرمهال چې د باچاخان د ځوانۍ دوره وه هند او د پښتنو د استوګنې ډېری سیمې د انګریزانو تر مستقیمې واکمنۍ لاندې وې. دا وخت هم په افغانستان او هم په هندوستان کې د آزادۍ لپاره مبارزه روانه وه. پاچاخان په هند او پښتونخوا کې په دغو مبارزو کې چې اصلي محور یې د عدم تشدد فلسفه وه، فعاله ونډه درلودله٠

له لومړۍ نړیوالې جګړې وروسته و چې د برتانیې او نورو اروپایي استعماري هیوادو په مستعمرو کې د خپلواکۍ غوښتنې غورځنګونه پیل شول، په دی لړ کې په افغانستان کې هم د آزادي غوښتنې نهضت پیل شو او په **۱۹۱۹ کال کې افغانانو د امیرامان الله خان په مشري له انګریزانو څخه خپله خپلواکي واخیسته،** دا وخت پاچاخان افغانستان ته سفرونه پیل کړل څو خلکو ته د مینې او یووالي پیغام ورکړي.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

هندی لیکوال او ژورنالیست ،،انندسهای،، چې د افغانانو تاریخ، او د څو وروستیو لسیزو ژوند یې له نژدې څارلی له ګاندي سره د پاچاخان د هڅو او د عدم تشدد د فلسفې د پراختیا لپاره د ده د فعالیتونو په اړه وائي:
((ګاندي یو ښېسارۍ شخصیت و چې په زمانو کې یوځل راځي. ګاندي یو ډېر پراخ نفوذ درلود، خو دقیقاً ګاندي ته ورته د ده معاصر، خو تر هغه **یوڅه ځوان یو ډېر لوی او ستر پښتون انسان و چې پاچاخان یا عبدالغفارخان نومېده.** ده ته په **خپله ګاندي د سرحد د ګاندي لقب ورکړی و.** پاچاخان هغه پښتون و، چې کلي په کلي، کور په کور وګرزېد او پښتانه یې پوه کړل چې بایدخپلې وسلې لیرې وغورځوي. دهٔ همدا راز ننني افغانستان ته سفرونه وکړل او هلته ئې د سولې لپاره خپل ستر پیغام ورساوه او دا پیغام خلکو ته په زړه پورې و، دهٔ له مینې پرته له خلکو بل هېڅ نه غوښتل.))

د افغانستان له خپلواکېدو سره سم او وروسته له دې چې د نړۍ هېوادونو یې استقلال په رسمیت و پیژند، خان عبدالغفارخان افغانستان ته ولاړ او هلته یې له غازي امان الله خان او نورو دولتي مشرانو سره وکتل.

له دې سفر او کتنو وروسته **پاچاخان پریکړه وکړه چې د آزادي د تر لاسه کولو لپاره ضروري ده چې د پښتنو په ټولو سیمو کې خلک له سواد څخه برخمن شی. پاچاخان په دې نظر و چې د تشدد د مخنیوي یوه اغېزمنه لاره تعلیم دی.** همدا و چې پاچاخان د پښتنو په بېلابېلو سیمو کې د ښونځیو او مدرسو په جوړولو پیل وکړ. ده په دې برخه ډېر زیار وایست او ډېر کړاوونه یې وګالل، خو په پای کې یې ډېر بریالیتوبونه هم تر لاسه کړل، **د پاچاخان وینا ده چې ویل به یې، زموږ فرض له دنیا نه ظلم ورکول دي او مظلوم له ظالم نه خلاصول، حتی که ظالم زموږ ورور او مسلمان هم وي** او دا دعلم او پوهې په رڼآکې ترلاسه کېدی شي٠

باچاخان په ۱۹۴۷ کې د پاکستان له جوړېدو وروسته د عمر تر پایه د خپل قوم د حقوقو د لاسته راوړلو لپاره د پاکستانی واکمنانو پر ضد مبارزه کوله، ده هېڅکله خپلو پلویانو ته د وسله والي مبارزې سپارښتنه ونکړه، خو له دې سره سره یې د خپل **عمر زیاته برخه د پاکستان د حکومت په زندانونو کې تیره کړه.**

هاخوا ګاندي له برتانیې څخه د هند د خپلواکی د مبارزې پرمهال د خلکو سیاسي او مذهبي مشر و. د ظلم پرضد د ګاندي د مبارزې اساس وسله وال مقاومت نه، **بلکې له حاکم نظام څخه دخلکو پراخه بې اطاعتي وه.** دا فلسفه د عدم تشدد پر بنسټ ولاړه وه. له همدې لارې د هند خلکو وکولای شوای چې له برتانیې څخه د خپل هېواد خپلواکي واخلي او همدا مبارزه وه چې په ټوله نړۍ کې د خپلواکی او خپلو حقوقو د ترلاسه کولو لپاره خلکو ته د الهام سرچینه شوه، هندی لیکوال او ژورنالیست ،،انندسهای،، د جنګیالیو پر دې ډلو چې برتانوي استعمار تروریستان بلل او ګڼ شمېر یې اعدام کړل د ګاندي د نفوذ موضوع ته اشاره کوي:

((له ګاندي مخکې په هند کې چې طبعاً سوله خوښوونکی هېواد دی، هم د ژمنو وطنپالو ځوانانو داسې ډلې وې چې له برتانوي واکمنی سره د مبارزې لپاره یې وسلوالې مبارزې ته مخه کړې وه. برتانویانو د دوی ګڼ شمېر د تروریستانو په نوم اعدام کړل. د هند د آزادي بخښونکي نهضت ګڼ شمېر مشران د تروریستانو په نوم یادېدل. دوی څکه اعدام شول چې وسله یې اخیستي وه. خو ګاندي تر دوی ډېر زیات او پراخ نفوذ درلوده. او ده حتی پر دې کسانو، چې د تروریستانو په نوم یادېدل، هم نفوذ درلود.))

د ګاندي د عدم تشدد د مبارزې یو مثال د ۱۹۳۰ کال په مارچ میاشت کې د څلور سوه کیلومتره په واټن پراخ سوله ییز لاریون و. دا لاریون په تاریخ کې د مالګې د مارش په نوم ثبت دی چې د هند د خپلواکی په مبارزو کې یې ټاکونکې ونډه لرله او په دې هېواد کې د برتانوي استعمار پرضد د سوله ئیز مقاومت پیل ګڼل کېږي، دا چې مبارزه باید کوم شکل ولري نظرېه وخت او شرایطو پورې اړه لري چې لاندې بحث کې به ورته لنډه کتنه شي.

نوربیا
د لمړۍ برخې پای

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په خیر و لولئ